

Sygn. akt I A Ca 871/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 marca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Beata Wojtasiak
Sędziowie	:	SA Jadwiga Chojnowska (spr.) SO del. Elżbieta Siergiej
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 11 marca 2015 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **S.A. w B.**

przeciwko **Przedsiębiorstwu Handlowo - Usługowemu (...) Spółce z o.o. Spółce komandytowej w O.**

o zapłatę

na skutek apelacji **pozwanego**

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 25 lipca 2014 r. sygn. akt VII GC 94/14

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) **zasądzoną w punkcie I kwotę obniża do 75.082,83 (siedemdziesiąt pięć tysięcy osiemdziesiąt dwa i 83/100) zł z ustawowymi odsetkami od dnia 10 marca 2014 r do dnia zapłaty;**

b) **oddala powództwo w pozostałym zakresie;**

c) **zasądzoną w punkcie II kwotę kosztów procesu obniża do 3.754,50 (trzy tysiące siedemset pięćdziesiąt cztery i 50/100) zł**

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3.754,50 (trzy tysiące siedemset pięćdziesiąt cztery i 50/100) zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

(...) spółka akcyjna w B. wniosła o zasądzenie od Przedsiębiorstwa Handlowo – Usługowego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w O. kwoty 150.165,66 zł tytułem zapłaty należności wynikającej z noty księgowej nr (...) z dnia 24 lutego 2014 r. wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od daty wniesienia pozwu do dnia zapłaty, a także o zasądzenie na swą rzecz kosztów procesu.

Sąd Okręgowy w Białymstoku 11 marca 2014 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, którym nakazał pozwaną, aby zapłaciła powódce kwotę 150.165,66 zł wraz z ustawowymi odsetkami w stosunku rocznym od dnia 10 marca 2014 r. do dnia zapłaty.

Pozwana wniosła sprzeciw, którym zaskarżyła powyższy nakaz w całości i zażądała oddalenia powództwa jako bezzasadnego oraz zasądzenia na jej rzecz kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 25 lipca 2014 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku zasądził od pozwaną na rzecz powódki kwotę 150.165,66 zł wraz z ustawowymi odsetkami w wysokości 13% w stosunku rocznym od dnia 10 marca 2014 r. do dnia zapłaty (pkt. I); zasądził od pozwaną na rzecz powódki kwotę 11.126 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt. II); nakazał zwrócić pozwaną ze Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu w Białymstoku kwotę 134 zł tytułem niewykorzystanej zaliczki w sprawie (pkt. III).

Sąd ten ustalił, że w dniu 23 kwietnia 2013 r. strony zawarły umowę Nr (...) o wykonanie kompleksowej dostawy i montażu instalacji sanitarnych. Pozwana zobowiązała się do wykonania zakresu robót określonych szczegółowo w § 1 umowy zgodnie z załączoną dokumentacją techniczną stanowiącą załącznik Nr 1 do tej umowy oraz wymienionymi w § 1 projektami technicznymi. Zgodnie z § 3 ust. 1 i 3 Umowy oraz § 2 Aneksu Nr (...) z dnia 3 października 2013 r. pozwaną za wykonanie przedmiotu umowy należało się ryczałtowe wynagrodzenie w kwocie 1.501.656,58 zł netto. Strony ustaliły w § 2 ust. 1 pkt 6 umowy, iż terminem końcowym realizacji umowy przez pozwaną będzie dzień 15 listopada 2013 r. Integralną część umowy stanowiły Warunki Ogólne Umowy o Wykonanie (...) Budowlano – Montażowych (zwane dalej (...)). Zgodnie z § 4 ust. 1 (...) rozliczenia za wykonane prace przez pozwaną miały następować na podstawie faktur przejściowych wystawianych w okresach miesięcznych uwzględniając stan zaawansowania robót. Pozwana w trakcie realizacji robót wystawiła powódce faktury VAT na łączną kwotę 1.195.596,00 zł netto.

Z dołączonego do ostatniej faktury VAT Nr (...) z dnia 25 października 2013 r. protokołu częściowego odbioru robót z dnia 25 października 2013 r. wynikało, iż zaawansowanie robót w tym dniu na hali garażowej wynosiło 72,47%, na budynku A – 49,53 %, na budynku (...) – 59,69%, na budynku (...) – 52,23%, na budynku (...) – 42,59%, na budynku (...) – 82,04%, na budynku (...) – 72,86%.

W dniu 10 października 2013 r. powódka wystosowała do pozwaną pismo wzywając ją do natychmiastowego przyspieszenia prac, zwiększenia liczby pracowników i terminowej realizacji zleconych robót. W piśmie wskazała, iż pozwana zrealizowała 62% swojego umownego zakresu prac. Podała, iż pozwana w dalszym ciągu nie wykonała instalacji podposadzkowej, montażu grzejników, montażu rozdzielaczy, przejść p.poz, montażu skrzynek hydrantowych, izolacji termicznej rurociągów, nie zamontowała separatorów oraz nie zakończyła instalacji nawadniania, hydroforni, a także instalacji kanalizacji deszczowej. Poinformowała pozwaną o skorzystaniu ze swoich umownych praw do wprowadzenia firm podwykonawczych w celu zastępczego wykonania tych robót oraz dokonania zakupu materiałów budowlanych instalacyjnych na koszt pozwaną. Dokończenie zakresu robót zleconych pierwotnie pozwaną (w oparciu o § 5 ust. 5 (...)) powódka zleciła zastępczo firmie PPUH (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B..

Przez pewien okres pozwana oraz firma (...) wykonywały prace wspólnie, lecz ostatecznie pozwana zaniechała realizacji dalszych robót i zeszła z placu budowy bez podania jakiegokolwiek przyczyny. Powódka pismem z dnia 22 stycznia 2014 r. poinformowała pozwaną, iż odstępuje od umowy z uwagi na przerwanie przez Wykonawcę realizacji robót i nierealizowanie ich bez uzasadnionych przyczyn przez okres kolejnych 7 dni roboczych.

W dniu 24 lutego 2014 r. powódka wystawiła notę księgową Nr (...), którą obciążyła pozwaną kwotą 150.165,66 zł z tytułu kary umownej w wysokości 10% wynagrodzenia umownego z tytułu odstąpienia od umowy Nr (...) z dnia 23 kwietnia 2013 r. naliczonej na podstawie § 13 ust. 1 pkt 4 (...), wzywając jednocześnie pozwaną do zapłaty.

Pozwana nie uregulowała należności wynikającej z tej noty, w związku z czym powódka wystąpiła na drogę sądową.

Wbrew twierdzeniom pozwanej jakoby wykonała całość zobowiązania wynikającego z umowy do dnia 15 listopada 2013 r., Sąd ustalił, iż nie wykonała ona przedmiotu umowy w terminie określonym przez strony. Wskazał na zeznania świadków G. C. i P. C., według których wykonywane przez pozwaną prace miały znaczne opóźnienia z uwagi na zbyt małą ilość pracowników (na terenie budowy było jedynie 2-4 pracowników). Świadkowie potwierdzili, iż z uwagi na znaczne opóźnienia powierzono wykonanie części prac zleconych pozwanej firmie (...), która weszła na teren budowy w dniu 9 października 2013 r. Potwierdzili także okoliczność zejścia z placu budowy pracowników pozwanej w momencie, gdy prace wynikające z umowy nie zostały jeszcze ukończone. Powyższe potwierdzili również świadkowie w osobach S. T. oraz A. K.. Ponadto wskazali oni, iż ostateczny termin ukończenia realizacji inwestycji nastąpił w kwietniu 2014 r.

Sąd wskazał na protokół częściowego odbioru robót z dnia 29 października 2013 r., z którego wynika, iż firma (...) weszła na plac budowy w dniu 9 października 2013 r. i prowadziła prace polegające na montażu grzejników, które mieściły się w zakresie prac zleconych pozwanej. Kolejne protokoły częściowego odbioru prac oraz wystawione faktury przez firmę (...) potwierdzają – zdaniem Sądu – okoliczność, iż w dacie planowanego zakończenia prac zleconych pozwanej nie były one ukończone. Z powyższych dokumentów wynika nadto, iż firma (...) do dnia 28 lutego 2014 r. prowadziła prace zleczone pozwanej polegające na montażu instalacji sanitarnych.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny sprawy oraz mając na względzie treść łączących strony postanowień, w szczególności: § 8 ust. 1 umowy Nr (...) z dnia 23 kwietnia 2013 r.; § 5 ust. 5, § 13 ust. 1 pkt 4, § 14 ust. 2 pkt 4 (...) stanowiących integralną część powyższej umowy, Sąd uznał, iż zachowanie powódki polegające na odstąpieniu od umowy oraz nałożeniu na pozwaną stosownej kary umownej miało swoje oparcie w przepisach obowiązującej strony umowy. Pozwana nie ukończyła pracy, do realizacji której zobowiązała się na mocy umowy i zeszła z placu budowy, w rezultacie czego powódka musiała zlecić firmie (...) dokończenie umowy. Równocześnie z zejściem pracowników pozwanej z placu budowy i zaprzestania wykonywania przez nią prac przez okres przekraczający 7 dni, powódka nabyła prawo do odstąpienia od łączącej strony umowy. Konsekwencją tego odstąpienia było uprawnienie do naliczenia kary umownej zgodnie z § 13 ust. 1 pkt 4 (...), której wysokość stanowiła kwota odpowiadająca 10% wynagrodzenia umownego. Wysokość naliczonej kary umownej nie może – zdaniem Sądu – budzić wątpliwości, gdyż wynika ona wprost z zapisów umownych. Wysokość wynagrodzenia strony ustaliły ostatecznie Aneks nr (...) z dnia 3 października 2013 r. na kwotę 1.501.656,58 zł. Tym samym, w ocenie Sądu, wysokość kary umownej nałożonej Notą księgową Nr (...) z dnia 24 lutego 2014 r. w kwocie 150.156,66 jest zgodna z § 13 ust. 1 pkt 4 (...) i odpowiada 10% wynagrodzenia Wykonawcy.

Dodał, iż zastrzeżenie przez strony w umowie zapłaty kary umownej na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez pozwaną było zgodne z art. 483 § 1 k.c.

O kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. Na koszty te złożyły się opłata od pozwu w kwocie 7.509 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika powoda w wysokości 3.600 zł (§ 2 ust. 1 i 2 oraz § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu) wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie:

1) art. 492 w zw. z art. 491 § 2 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie prowadzące do przyjęcia, iż powódka w sposób skuteczny odstąpiła w całości od umowy z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sytuacji, gdy z uwagi na podzielny charakter

zobowiązania pozwanej, powódka mogła odstąpić od umowy jedynie w części niewykonanej, lub w części, co do której pozwana pozostawała w zwłoce, a tym samym, iż złożone przez powódkę dnia 22 stycznia 2014 r. oświadczenie o odstąpieniu od umowy w całości jest nieprawidłowe i sprzeczne z treścią art. 491 i 492 k.c., a w konsekwencji, iż nie istniały podstawy do obciążenia pozwanej karami umownymi;

2) art. 484 § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie, co doprowadziło do zaniechania przez Sąd miarkowania kary umownej nałożonej notą księgową z dnia 24 lutego 2014 r., w sytuacji gdy zastosowanie tego przepisu winno doprowadzić do miarkowania nałożonej kary umownej, z uwagi na wykonanie przez pozwaną zobowiązania w całości lub co najmniej w znacznej części, jak również z uwagi na rażące wygórowanie kary umownej, w sytuacji gdy z dokumentu (decyzji (...) w P. z dnia 19 grudnia 2013 r.) wynikało, iż po 19 grudnia 2013 r. pozostały na terenie budowy do wykonania wyłącznie prace pozostawione nabywcom lokali, co potwierdza, iż nałożona kara umowna jest rażąco wygórowana.

Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania w sprawie za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, jako że znajdują one oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym oraz nie były kwestionowane przez żadną ze stron procesu.

Na etapie postępowania drugoinstancyjnego bezspornym było, że pozwana nie wykonała łączącej strony umowy z dnia 23 kwietnia 2013 r. w całości, bowiem jak sama wskazywała w treści apelacji – do dnia odstąpienia od umowy przez powódkę zostało zrealizowanych ok. 80% zaplanowanego zakresu robót. Co za tym idzie, powódce przysługiwało prawo odstąpienia od tej umowy na podstawie § 14 ust. 2 pkt. 4 (...). Zgodnie z treścią tego zapisu – w okresie obowiązywania umowy, Zamawiający może odstąpić od niej, jeżeli Wykonawca przerwał realizację robót i nie realizuje ich bez uzasadnionych przyczyn przez okres kolejnych 7 dni roboczych. Z prawidłowych ustaleń Sądu Okręgowego – których strona skarżąca nawet nie próbowała podważyć – wynika, iż w dniu 10 października 2013 r. powódka wystosowała do pozwanej Spółki pismo, w którym wzywała ją do natychmiastowego przyspieszenia prac, zwiększenia liczby pracowników i terminowej realizacji zleconych robót. Poinformowała również o zleceniu zastępczym dokończenia robót firmie PPUH (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w B.. Przez pewien okres pozwana oraz firma (...) wykonywały prace wspólnie, lecz ostatecznie pozwana zaniechała realizacji dalszych robót i zeszła z placu budowy bez podania jakiegokolwiek przyczyny. W odpowiedzi na powyższe, powódka pismem z dnia 22 stycznia 2014 r. poinformowała pozwaną, iż odstępuje od umowy z uwagi na przerwanie przez nią realizacji robót i nierealizowanie ich bez uzasadnionych przyczyn przez okres kolejnych 7 dni roboczych.

O ile zrealizowanie się przewidzianych w umowie przesłanek do odstąpienia od umowy nie budzi wątpliwości Sądu Apelacyjnego, o tyle zastrzeżenia powstają na tle zakresu w jakim powódka mogła od tej umowy odstąpić. Wskazać bowiem należy, że zgodnie z treścią § 14 ust. 7 (...) – odstąpienie miało wywierać skutek na przyszłość, co – mając na uwadze kontekst tego zapisu oraz specyfikę umów o roboty budowlane (w szczególności podzielny charakter przedmiotu umowy) – należy odczytywać jako możliwość odstąpienia od umowy co do niezrealizowanej jeszcze części (na przyszłość).

Taka wykładnia tego zapisu nie daje natomiast podstaw do przyjęcia – zgodnie z argumentacją skarżącej – że kara umowna powinna być naliczana jedynie od tej niezrealizowanej części. Z jasno sformułowanego zapisu § 13 ust. 1 pkt 4 (...) wynika bowiem, że w razie odstąpienia Zamawiającego od umowy z przyczyn, za które ponosi odpowiedzialność Wykonawca, zapłata kary umownej nastąpi w wysokości 10% wynagrodzenia umownego. Zwrot „wynagrodzenie umowne” odnosi się do wartości całej umowy, a zatem kwoty 1.501.656,58 zł (Aneks nr (...)) i nie można z niego wyprowadzać wniosków odmiennych.

Sąd Apelacyjny nie podzielił również stanowiska skarżącej jakoby kara umowna za odstąpienie od umowy przewidziana w wysokości 10% wynagrodzenia umownego, w okolicznościach niniejszej sprawy, była karą rażąco wygórowaną. Zważyć bowiem należy, że sam zwrot „rażąco wygórowana” jest pojęciem niedookreślonym, a zatem ocena tej kwestii każdorazowo winna zależeć od konkretnych okoliczności danej sprawy (w szczególności powinna uwzględniać wysokość kary umownej w stosunku do wartości całej umowy, a także stopień zawinienia dłużnika.). Z pewnością aktualizuje się ona w sytuacji, gdy zachwiana zostanie relacja pomiędzy wysokością wynagrodzenia za wykonanie całego zobowiązania a wysokością kary umownej zastrzeżonej za odstąpienie od umowy. W praktyce, kara rażąco wygórowana najczęściej występuje w sytuacji, gdy jest ona zastrzeżona w takiej wysokości, która zbliża ją lub nawet przewyższa wysokość wynagrodzenia należnego wykonawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r. sygn. V CSK 34/2006). Natomiast kara umowna w wysokości odpowiadającej połowie wartości zamówienia, jest już sankcją adekwatną (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2013 r. sygn. IV CSK 644/2012). Nadto, jak wynika z najnowszego orzecznictwa Sądu Najwyższego, powoływanie się na nią może być uzasadnione np. w sytuacji, gdy „żądanie zapłaty kary umownej za nienależyte wykonanie przez dostawcę umowy w postaci uchybienia terminowi spełnienia świadczenia niepieniężnego w wysokości znacznie przewyższającej wysokość kary zastrzeżonej za odstąpienie przez tegoż dostawcę od umowy, może być potraktowane jako żądanie zapłaty kary umownej rażąco wygórowanej” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2013 r. w sprawie o sygn. I CSK 124/13).

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny nie dopatrył się rażącej wysokości zastrzeżonej kary umownej za odstąpienie od umowy z przyczyn leżących po stronie Wykonawcy, a co za tym idzie – brak podstaw do jej miarkowania z tego tytułu.

Natomiast, w stanie faktycznym niniejszej sprawy, wystąpiły – zdaniem Sądu Apelacyjnego – podstawy do miarkowania zastrzeżonej kary umownej na podstawie pierwszej z przewidzianych w art. 484 § 2 k.c. przesłanek, tj. wykonania zobowiązania w znacznej części. Gdy zwróci się bowiem uwagę na dokumenty znajdujące się w aktach sprawy w postaci: protokołów częściowego odbioru robót (w szczególności robót wykonanych do dnia 25 października 2013 r.), faktur wystawionych na PPUH (...) sp. z o.o., a także zestawienia wykonanych robót, zauważyć można, że roboty, których pozwana nie wykonała dotyczyły generalnie montażu grzejników, a zatem nieznacznego zakresu robót w stosunku do całego wykonanego zamówienia.

Mając to na względzie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, wystąpiły podstawy do miarkowania naliczonej kary umownej od wynagrodzenia ustalonego Aneksem nr (...) do umowy. Jeśli zaś chodzi o wysokość miarkowania tej kary, to zaznaczyć należy, że Sąd Najwyższy w uchwale 7 Sędziów z dnia 6 listopada 2003 r. (sygn. III CZP 61/2003), omawiając funkcję miarkowania kar umownych, nie wskazał dolnej granicy obniżenia zastrzeżonej kary, pozostawiając sądom elastyczny instrument umożliwiający orzekanie w całości kształcie konkretnych okoliczności sprawy. Stosując instytucję miarkowania sąd powinien brać pod uwagę rolę kar umownych, a więc funkcję stymulującą wykonanie zobowiązania, funkcję represyjną oraz funkcję kompensacyjną, która umożliwia naprawienie szkody poniesionej przez wierzyciela, ale bez konieczności dokładnego wyliczenia jej wysokości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2006 r., sygn. I CSK 259/2006).

W oparciu o powyższe przesłanki, Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że adekwatnym będzie obniżenie naliczonej kary umownej o połowę, tj. do kwoty 75.082,83 zł.

W tym stanie rzeczy, orzeczono jak w sentencji wyroku, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c.

Konsekwencją wydania wyroku reformatoryjnego było stosowne orzeczenie o kosztach procesu. Na podstawie art. 100 k.p.c. i art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. pozwana została zobowiązana do zwrotu powódce połowy opłaty od pozwu i połowy opłaty od apelacji, a koszty zastępstwa procesowego zostały między stronami wzajemnie zniesione.